

UNESCO KONFERANSI HAKKINDA NOTLAR: WORLD HERITAGE AND CONTEMPORARY ARCHITECTURE- MANAGING THE HISTORIC ENVIRONMENT VIYANA, MAYIS 2005

Çiğdem CANBAY TÜRKYILMAZ ^a , Emrah TÜRKYILMAZ ^b

^a Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye
ccanbay@yildiz.edu.tr

^b İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık-Mühendislik Fakültesi Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye
e.turkyilmaz@iku.edu.tr

ÖZET

Günümüzde UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'nde yer alan 780 adet Dünya Kültür Mirası'nın 300'ü, kentler veya bir kentsel oluşum içinde konumlanan merkezler veya eserlerden oluşmaktadır. Dünya Kültür Mirası Listesi'nin en önemli özelliği, insanlık adına evrensel değerler taşımasıdır. Bu sebepten dolayı, listeyi oluşturan kentler veya bir kentsel oluşum içinde konumlanan merkezler veya eserlerin korunması için işbirliği yapmak uluslararası camianın görevidir. Bu makale, Viyana'da düzenlenen "World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Environment" konulu uluslararası konferans hakkında ülkemiz mimarlık camiasını bilgilendirerek, tarihi kent peyzajlarının korunması ve yönetiminin önemini bir kez daha vurgulamak amacıyla hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: UNESCO; Dünya Kültür Mirası; Viyana Memorandumu; tarihi kent peyzajı.

ABSTRACT

Out of the 780 World Heritage Sites currently on UNESCO's World Heritage List, 300 are cities, urban centre or monuments located within an urban context. All of these properties have been identified as being of outstanding universal value to the international community, and it is the responsibility of the international community to cooperate in their protection. This paper is prepared to inform Turkish architectural community about the International Conference: World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Environment and to emphasize the protection and management of the historic urban landscapes once more.

Keywords: UNESCO; World Heritage; Vienna Memorandum; historic urban landscapes.

Viyana’da düzenlenen “World Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Environment” konferansının amacı, Dünya Kültür Mirası’nı oluşturan tarihi kent peyzajlarının korunması ve yönetimi için geçerli olacak yeni ve güncel tanımlamalar yapmak; 1994 Nara Memorandum’undan sonraki konuyla ilgili ilk uluslararası işbirliği çağrısı olacak olan, 2005 Viyana Memorandum’unun UNESCO, ICOMOS, ICCROM, IFHP, IFLA, UIA, OWHC, Viyana Belediyesi ve Avusturya Hükümeti’nin katkısıyla hazırlanan ilk halini tartışmak ve buradan elde edilecek sonuçlara dayanarak 2005 Viyana Memorandum’unun son halini hazırlamaktır.

Konferans, tarihi kentlerin korunması ile ilgili olarak karşılaşılan güçlüklerle değinmeyi ve bu kentlerin hem korunmasına hem de gelişmesine cevap verebilecek tatminkâr sonuçlar elde etmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, Viyana Memorandum’unun ilk hali, konuyla ilgili daha detaylı bilgi edinmeleri ve tartışmalara daha etkin olarak katılabilmesi amacıyla tüm delegelere ulaştırılmıştır. Viyana Memorandum’u, Dünya Kültür Mirası’nı oluşturan tarihi kent alanlarının gelişiminin denetlenmesi ve yönetilmesi için, tüm çıkar sahipleri tarafından onaylanacak yeni bir kararlar dizgesi sunmayı hedeflemektedir.

Viyana Memorandumu

Memorandum, kent sakinlerinin yaşam kalitesini arttırmak ve sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilebilmesi adına, tarihi kent peyzajında değişiklikler oluşmasının kaçınılmaz bir süreç olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, çağdaş mimari uygulamaların Dünya Kültür Mirası Listesi’nde yer alan kent alanlarının gelişimine katkısının olduğu ve bu katkının artarak devam etmesi gerektiği Memorandum’da vurgulanmaktadır. Memorandum, tarihi kent peyzajı olgusunun kapsamının genişletilmesinin ve bu geniş kapsam altında yeni yapılaşmanın tarihi

yapılaşma ile uyum içinde devam ettirilmesinin gerekliliğini belirtmektedir.

Dünya Kültür Mirası Listesi’nde yer alan kent alanlarının çeşitliliği ve bu çeşitliliğe uygulanabilirlik göz önüne alındığından dolayı, Memorandum’da yer alan öneriler oldukça genel düzeyde tutulmuştur. Memorandum’un çıkış noktası, Dünya Kültür Mirası Listesi’nde yer alan bir alandaki en önemli kültürel varlığının ya da varlıklarının korunmasının, bu alanlarının korunmasındaki ana amaç olduğudur.

Memorandum, Dünya Kültür Mirası Alanlarında yeni yapılaşmanın şu özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmektedir:

- Çağdaş ve kaliteli tasarım ve uygulama,
- Kültürel ve tarihi bağlama duyarlılık,
- Mevcut tarihi doku ve mimariye uygunluk,
- Tarihi kent peyzajının değerine katkıda bulunmak,
- Mevcut çevre ölçeğini dikkate almak,
- Mevcut tarihi doku içinde kabul edilebilir limitlerde kalmak,
- Tarihi kent peyzajını oluşturan tüm elemanlara duyarlılık.

Memorandum, Dünya Kültür Mirası olarak kabul edilen kent alanlarındaki gelişmenin düzgün bir şekilde ilerleyebilmesinin, ilgili kanunlar, prosedürler ve yönetmeliklerin düzgün bir şekilde uygulanması ile gerçekleştirilebileceğine dikkat çekmektedir.

Memorandum, üç önemli ve etkili tavsiye içermektedir:

- Memorandum, son halini aldığı zaman, Dünya Kültür Mirası Komitesi’nin düşüncelerini yansıtmalıdır.
- Dünya Kültür Mirası Alanları belirlenirken, alanın tarihi kentsel peyzajı ve durumu, aday gösterme ve değerlendirme süreçlerinde özellikle göz önüne alınmalıdır.

- Tarihi kent peyzajının korunmasının ve çağdaş mimarinin gelişiminin birlikte nasıl yürütüleceğini inceleyen detaylı çalışmalar mutlaka yapılmalıdır.

Konferans

30 panelistin ve 700 dinleyicinin katıldığı konferansta Türkiye'yi temsil etmekten mutluluk duyduk. Bu derece önemli bir konferansta ülkemizin daha üst düzeyden katılımlarla temsil edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Almanya'dan Çin'e kadar pek çok ülkeden bakanlık ve belediye temsilcilerinin konferansa katılmasına rağmen, ülkemizden bunlara eşdeğer düzeyde herhangi bir katılımın gerçekleşmediğini üzülererek gördük.

Konferansta üç gün boyunca panelistlerin konuşmalarının ardından her bir oturum sonunda yaklaşık olarak iki saat süren tartışmalar yapıldı. Bu tartışmalar oldukça ciddi ve hararetli geçen tartışmalardı.

Konferans dört ana tema altında toplanmıştı:

- Dünya Kültür Mirası ve Çağdaş Mimarlık - Tarihi Çevrenin Yönetimi
- Gelişme Boyutu - Koruma Gelişmeye Karşı mı Yoksa Koruma Gelişmenin Bir Parçası mı?
- Mimarlık Boyutu - Çağdaş Mimarlık ve Bağlamsal Değişiklik Olarak Yüksek Yapılar
- Planlama Boyutu - Tarihi Kent Peyzajları İçin Planlama Yönetmelikleri ve Yönetim Araçları

Konferansta, dünyanın çeşitli yerlerinden koruma ve gelişme kavramlarını irdeleyen alan çalışmaları sunuldu. Bunların içinde özellikle yüksek yapıların bağlamsal yerini sorgulayan çalışmalar çoğunlukta idi. Bütün bu alan çalışmaları, küreselleşmenin getirdiği benzer sorunların tüm kentlerde yaşandığını, fakat bu sorunlarla başa çıkabilmek için yerel kültüre özgü

çözümlerin aranması gerektiğini bir kere daha gösterdi. Ayrıca, seçilen alan çalışmaları Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin vurgulamaya çalıştığı konuların önemini ve yerindeliğini de destekler nitelikteydi.

Resim 1: Brezilya'da Recife kenti'ndeki yüksek yapıların tarihi kent dokusu ile ilişkisi (Silvio Mendes ZANCHETI, World Heritage Conference 2005)

Resim 2: Pekin'de Yasak Şehir içinde yapılan toplu konutlar (Jixiang SHAN, World Heritage Conference 2005)

Tarihi kent peyzajında çağdaş mimarinin başarılı uygulamaları olarak kabul edilen ve konferansta sunulan ve tartışılan örnekler şunlardı:

- Marta Schreieck ve Dieter Henke'nin birlikte tasarladığı Viyana tarihi kent merkezindeki K47 Ofis Binası,
- Rafael Moneo'nun tasarladığı Merida-İspanya'daki Ulusal Müze,
- Yeniden modellenmesi Rafael Moneo tarafından yapılan Murcia-İspanya'daki Kardinal Belluga Sarayı.

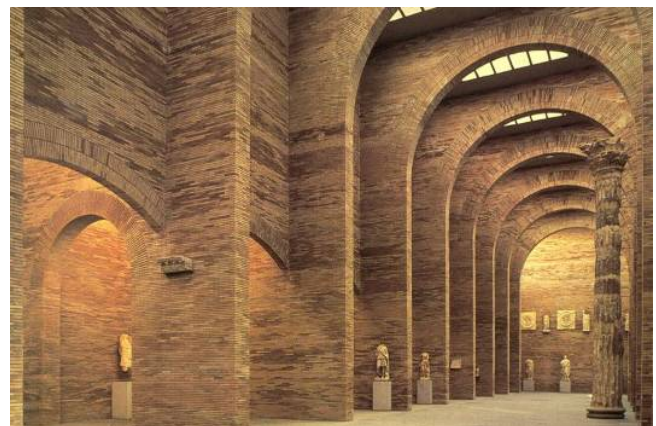
Resim 3: K47 Ofis Binası'nın tarihi kent dokusu ile bütünleşmesi © Emrah TÜRKYILMAZ

Resim 5: K47 Ofis Binası'nın içinden tarihi kent dokusunun algılanması © Emrah TÜRKYILMAZ

Resim 4: K47 Ofis Binası'nın dış cephesi (Rudi SCHICKER, World Heritage Conference 2005)

Resim 6: Merida Ulusal Müze (http://people.deas.harvard.edu/~jones/lab_arch/mo neo/merida/merida.html)

Yüksek yapıların tarihi kent peyzajı içindeki yerini sorgulayan ve konferansta üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı örnekler şunlardı:

Wien Mitte Projesi, Viyana'nın tarihi kent merkezinden yaklaşık 300 metre ve St. Stephen Katedrali'nden 800 metre ötede konumlanan ve dört gökdelenin meydana gelen bir projedir. Viyana'nın 2001 yılında Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmasından hemen sonra, Wien Mitte adı verilen bölgede üç adet 87 metrelik ve bir adet 97 metrelik gökdelenin inşasına izin veren bir proje şehir konseyi ve belediye tarafından kabul edildi. Bu gelişme üzerine Dünya Kültür Mirası Komitesi konuyla ilgili endişesini bildirmesine rağmen, birinci gökdelen zaten inşa edilmişti. Diğer gökdelenler, Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin endişesi yüzünden mi yoksa ekonomik nedenlerden dolayı mı olduğu tam olarak belli olmasa da gerçekleştirilmediler. Daha sonra, Wien Mitte Projesinin ikinci aşaması için, Avusturya Hükümeti ve ICOMOS arasında yapılan görüşmeler sonucunda, henüz gerçekleştirilmemekle birlikte, 70 metre yüksekliğinde tek bir gökdelenin yapılmasına karar verildi. Şu anda Viyana kentinde, Avusturya Hükümeti, Viyana Şehir Konseyi ve Viyana Belediyesi tarafından yüksek yapıların planlaması ve uygulanması için ana ölçütleri belirlemek üzere bir çalışma gerçekleştirilmektedir. Konferansta, Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin yetkilileri Viyana kentinin ICOMOS'la uyumlu bir şekilde yaptığı çalışmanın diğer kentlere örnek teşkil etmesinin gerektiğini belirtmişlerdir.

Resim 7: Eleştirilen Wien Mitte Projesi
(Arnold KLOTZ, World Heritage Conference 2005)

Resim 8: Yenilenen Wien Mitte Projesi
(Arnold KLOTZ, World Heritage Conference 2005)

Köln Katedrali, 1996 yılında Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmıştır. 2002 yılında Köln kenti için hazırlanan master planda, Köln Katedrali'nden yaklaşık 800m uzaklıkta, nehrin karşı kıyısında fakat Katedral'in ana görünüm akslarından birinin üzerinde, yükseklikleri 100–149 metre arasında değişen altı gökdelenin oluşan bir bina grubu önerilmekteydi. 2003 yılında, Dünya Kültür Mirası Komitesi, Köln Kenti'ne çözüm üretmek için ICOMOS'la birlikte çalışmalarını ve yapılan master planı yeniden gözden geçirmelerini tavsiye etti. Kasım 2003'de, master planı ve Köln Katedrali'nin durumunu tartışmak üzere ICOMOS ve Alman otoritelerinin bir araya geldiği bir konferans düzenlendi. Bu görüşmelerin sonucunda, master planda yapılan değişikliklere rağmen, ICOMOS

Köln Katedrali'nin tehlike altında olduğu şeklindeki düşüncesini değiştirmedir. Bütün bu olayların neticesinde Köln Katedrali 2004 yılında, Dünya Kültür Mirası Tehlike Listesi'ne alındı. Köln kentinde yüksek yapıların gelişiminin bu şekilde devam etmesi halinde, Köln Katedrali'nin Dünya Kültür Mirası Listesi'nden çıkartılması düşünülmektedir. Köln Katedrali'yle ilgili tartışmalar Viyana Konferansı'nda da devam etmiştir ve daha uzun süreler tartışılacağı açıktır.

Memorandum ile İlgili Olarak Konferansta Yapılan Bazı Yorumlar

Memorandum, tarihi kent peyzajının değerinin gerçekte ne olduğunu ve neden korunması gerektiğini açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Memorandum, yapıların toplumların gelişimine olan katkısının değerini belirtmekte yetersiz kalmaktadır.

Dünya Kültür Mirası Alanları'nın evrensel önemi üzerinde yeteri kadar durulmamıştır.

Memorandum'un, politikacılar tarafından dikkate alınması için daha fazla girişimde bulunulmalıdır.

Memorandum, ağırlıklı olarak, binaların kent peyzajındaki önemine değinmekte olup, kültürel peyzajı oluşturan diğer elemanlardan yeteri kadar bahsedilmemektedir.

Memorandum'un daha anlaşılır, daha tutarlı, daha kapsamlı olmaya ihtiyacı vardır. Bu amaçla, yeniden çalışılması gerekmektedir.

Memorandum'un Genel Sonuçları

Dünya Kültür Mirası Alanları ile Tampon Bölge (Buffer Zone) arasındaki sınırlandırma daha net bir şekilde tanımlanmalıdır. Her ne kadar Tampon

Bölge tanımlaması yapılırsa da, Tampon Bölge dışında kalan alanlardaki gelişimin Dünya Kültür Mirası Alanı üzerinde etkili olacağı açık bir durumdur ve dikkate alınmalıdır.

Her ülke, kendi toprakları içinde yer alan Dünya Kültür Mirası Alanları ile ilgili öneriler, projeler geliştirme hakkına ve toprakları içinde kalan alanların Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınması için Dünya Kültür Mirası Komitesi'ne başvurma hakkına sahiptir. Bununla birlikte, Dünya Kültür Mirası Komitesi'nin kararlarına ve görüşlerine saygı duymak ve uygulamaya çalışmak, her ülkenin kendi sorumluluğundadır.

Dünya Kültür Mirası Alanları'nda yalnızca ekonomik amaçlarla veya statü göstergesi olması amacıyla yüksek yapıların, alanın özelliğini bozacak şekilde konumlandırılmasına izin verilmemelidir.

Bununla birlikte, yüksek yapılara önyargılı bir biçimde yaklaşmak kent peyzajının sağlıklı bir biçimde gelişmesini ve sürekliliğini sağlamak açısından doğru bir davranış değildir. New York, Chicago, Frankfurt, Tokyo, Shanghai vb. şehirlerin en önemli karakteristik özelliklerini yüksek yapılar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, yüksek yapıların önemli örneklerinin, taşıdıkları evrensel özellikler göz önüne alınarak Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınması, önyargılı yaklaşımı engellemek için bir adım olabilir.

Dünya Kültür Mirası olarak statü kazanmada artan turizm faaliyetlerinin bir avantaj oluşturduğu şeklindeki yaygın kaniya rağmen, Venedik, Paris vb. kentler artan turizm faaliyetlerinin tehdidi altında, "müze şehirler"e dönüşme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Venedik'te kontrolsüz bir şekilde artan turizm faaliyetlerinin, kent halkını göçe zorladığı bilinen bir gerçektir. Turizm faaliyetlerinin tehdidi altında olan kentlerde

yeni düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği kaçınılmaz bir durumdur.

Kent peyzajının sürdürülebilirliğini sağlamak için, tüm çıkar sahiplerinin birlikte çalışması gerekmektedir.

Kentlerin sorunlarına çözüm getirebilmek için, uzmanların görüşü kadar kent sakinlerinin görüşüne ve katılımına önem verilmelidir.

Tarihi kent peyzajının yönetiminde en önemli araçlar, katılım, belgeleme, görüşme/değerlendirme ve planlamadır.

Bazı tasarımcılar, kültür mirasını tasarım yaparken başa çıkılması gereken zorluklardan biri olarak görseler de, Rafael Moneo, Hans Hollein, Arata Isozaki gibi başarılı tasarımcılar, kültür mirasını göz önüne alarak tasarım yapmaya çalışmanın bir itici güç olduğundan bahsetmektedir.

Resim 9: Konferansın kapanış oturumu
© Emrah TÜRKYILMAZ

Sonsöz

Konferans, UNESCO Dünya Kültür Mirası Merkezi Yöneticisi Francesco Bandarin'in genel değerlendirmesiyle sona erdi.

Değerlendirmeler şu şekilde özetlenebilir: Dünya Kültür Mirası Komitesi, Viyana Memorandum'unun Dünya Kültür Mirası

Alanları'ndaki çalışmalarda yardımcı bir araç olarak kullanılabileceğini düşünmektedir.

Dünya Kültür Mirası Alanı, herhangi bir diğer mekân gibi düşünülmemeli, taşıdığı evrensel değer anlaşılmaya ve korunmasına çalışılmalıdır.

Koruma ve gelişme arasındaki ve ekonomik denge ve sosyal denge arasındaki ikiliği/çatışmayı çözümlenmede planlama en önemli araçtır.

Dünya Kültür Mirası olarak ilan edilmiş kentlerde yapılan yeni planlama çalışmalarında, koruma prensipleri mutlaka göz önüne alınmalıdır.

Planlama çalışmalarında, koruma ve gelişme süreçlerinin birbirine karşıt değil, birbiriyle ilişkili süreçler olduğu gerçeği yadsınmaz.

Koruma, gelişme gibi devam eden bir süreçtir ve yalnızca fiziksel, yalnızca ekonomik ya da yalnızca sosyal değerlere göre gerçekleştirilemez. Fiziksel, sosyal ve ekonomik değerleri birleştiren bütüncül bir anlayış koruma aktivitesinin devamlılığı için gereklidir.

Gelişme sürecinin bir bölümünü oluşturan tekil yapıların tasarımında, insan ölçeği, kent ölçeği ve tekil yapı ölçeğinin yanında, yapının zaman içinde geçirebileceği değişme ve gelişme de göz önüne alınmalıdır.

Tekil yapı tasarımında biçime gereğinden fazla önem vermek, tarihi kent peyzajının sürekliliğini olumsuz yönde etkileyen faktörlerden birisidir.

Geçmiş, geleceği hazırlamada itici güç olarak görüp değerlendirmemiz gerekmektedir.